

CONFIDENTIAL

28

LIMITED DISTRIBUTIONREAD AND DESTROYITEM No. 8956/56XX
Sept 20
XIII-1281/DHUNGARYBORDER ZONES /0400/
Escapes /0406/ARMED FORCES /0300/AFTERMATH OF AN UNSUCCESSFUL ESCAPESOURCE SALZBURG: A 28-year-old merchant who arrived in Austria in mid-August 1956.DATE OF OBSERVATION: 1955.

ENGLISH SUMMARY: Being a redefector from the West, subsource was unable to establish himself, and accordingly, his morale was not the best. In this frame of mind, he and his friend had the bad luck of striking acquaintance with an individual who persuaded them to escape. Too late did they realize that the man was an AVH agent. Subsource received a stiff sentence which, however, was suspended. Subsource then escaped at the next best opportunity.

CORRESPONDENT'S COMMENT: Subsource was first interviewed in SALZBURG.

EVALUATION COMMENT: All names quoted in this report are UNCONFIRMED in our files, with the exception of lawyer Katalin GERGELY who is listed in the 1954 BUDAPEST telephone directory.

X X X

A tiszti klubban.At the Officers' Club.

1948-ban már egy ízben kiszöktem az országból és két évig Belgiumban dolgoztam. Hazatérésem után "nyugatos" mivel-
tom miatt állandóan zaklattak és sehogy sem tudtam olyan

/more/

munkakörben elhelyezkedni, ahol tisztességes munkával megélhetést biztosíthattam volna magamnak.

Bár NAGY Imre alatt bizonyos enyhülés volt tapasztalható, a szakmában, mint kereskedő, nem tudtam elhelyezkedni. Azt gondolván, hogy pár év után talán elfelejtkeztek arról, hogy "nyugatos" voltam, visszatértem szülővárosomba, TAPOLCÁ-ra, ahol 1954. március 15-én, sikerült állást kapnom a TAPOLCA-i helyőrségi Tiszti Klubba, mint büffés-pincér.

A tiszti klubba szörnyű állapotok uralkodtak. Egy kis tulzással azt mondhatom, úgy nézett ki, mint egy disznóól. A klubparancsnok nagy megértéssel fogadta a klub rendbehozatalára adott tervemet és rengeteget dolgoztam. Az eredmény az lett, hogy talán tíz nap múlva azonnali hatállyal ki akartak dobni, mert az elhárító tiszt megtudta, hogy két évig nyugaton tartózkodtam. A klubparancsnoknak köszönhetem, hogy ott maradtam, mert a sarkára állt és nem engedte eltávolításomat. Igaz, hogy háromszor annyit dolgoztam, mint az elődöm és lehetett is látni és érezni a különbséget. De ettől kezdve megint nem volt többé nyugtom. Háta mögött állandóan "furtak" és körül voltam véve spiclikkel. Amint később kitűnik, be is sétáltam egy spiclinek a csapájába.

Ujra, meg újra arra a meggyőződésre jutottam, hogy ilyen körülmények között előbb-utóbb anyagilag, egészségileg tönkremegyek és nem láttam más megoldást, mint a nyugatra menekülést.

Előkészület a szökésre.

Preparations for the Escape.

Nem tudtam azonban, hogy kezdjek neki. A tisztek és altisztek nagy része "nyugatos" mivoltom miatt bizalommal vettak hozzám, és majdnem úgy utálták a rendszert, mint én, vagy a másik hasonló gondolkozású. De mégsem mertem egyiknek se elmondani a tervemet. Vártam az alkalmas pillanatot, amikor valakivel közölhetem a szándékomat és tanácsát kérhetem. Annyira bizonytalan volt körülöttem minden, egyedül nem mertem neki vágni.

Igy történt, hogy a klubban megismerkedtem BUDAVÁRI András, repülő szakaszvezetővel, aki azon törte a fejét, hogyan tudna megszabadulni az általa annyira megutált honvédségtől. Mivel sok bizalmas dolgot elmondott, én is bizalommal voltam hozzá és felfedtem előtte a titkomat, hogy nyugatra szerténék kimenekülni. Rövid idő múlva ő is csatlakozott elgondolásomhoz. Mint független személyek akartuk az országot elhagyni, így

igy abban egyeztünk meg, hogy a barátom 1955. őszén le-szerel, én meg addig félmondom az állásomat.

Sajnos, nem vigyáztunk eléggé és egy NOVINECZ László nevű repülő főhadnagynak sikerült a társaságunkba beférkőznie és nagy bután őt is beleavattuk a titkunkba. BUDAVARI már a kezdetben idegenkedett NOVINECZ-től, mivel neki századparancsnok helyettese volt. Valahogy megéreztette, hogy ebben az emberben nem lehet megbízni. NOVINECZ azonban mindenre kapható volt, még arra is, hogy titkos irodá-ról részünkre térképeket fog hozni. És mivel velünk együtt éjszakákon át tervezte a szökést, lassan minden kétségünk eloszlott.

Ő beszélt rá bennünket, hogy ne várjunk őszig, minél hosszabb ideig várunk, annál nehezebb lehet az átjutás.

A szökés.

The Escape.

Tehát az ő javaslatára 1955 március 5-re tűztük ki a szökést. NOVINECZ a klubparancsnokkal elintézte, hogy két nap szabadságot kapjak azzal az ürüggyel, hogy NOVINECZ-ékhez utazunk PÉCS-re. Ő intézte el azt is, hogy BUDAVARINak azon a délelőttön már nem kellett résztvennie a foglalkozáson.

A megbeszélés szerint mi elindultunk az állomásra, hogy vasúton utazbassunk ZALAEGERSZEG-re, onnan pedig SZENT-GOTTHARD-ig gyalog. NOVINECZ főhadnaggal utközben találkoz-tunk, aki rendkívül zavartan és idegesen a tudomásunkra adta, hogy ő meggondolta a dolgot, de ez ne zavarjon minket, mi csak menjünk ő úgy tesz, mintha az egésztől nem tudna semmit. Mi még leszídtuk, hogy az ő javaslatára indultunk előbb, de ha már a dolog így áll, én már nem táncolok vissza és én megyek a megbeszélés szerint. BUDAVARI is hasonló véleményen volt. Bár éreztük, hogy NOVINECZ körül valami nincs rendben, ál-munk-ba se gondoltunk arra, hogy milyen csapdát állított fel a részünkre.

NOVINECZ kikisért bennünket a pályaudvarra, megváltotta a jegyünket ZALAEGERSZEG-ig és sok szerencsét kívánva, elbucsu-zott tőlünk. Kb. egy év múlva tudtam meg a felségétől kerülő-uton, hogy a vonat elindulása után egyenesen az ÁVH-ra sietett.

Mi pedig a vonatban még örültünk, is annak, hogy a főhadnagy nem jön velünk. Nem is sejtettük, hogy közben mi készül ellenünk?

/more/

Amikor UKK-on átszálltunk a ZALAEGERSZEG-i vonatra, két ÁVH-s igazoltatott bennünket. Ezután minden állomáson 2-2 ÁVH-s szállt be és azok mindig a kocsiban maradtak, úgy, hogy mire ZALAEGERSZEG-re érkeztünk, a kocsí tele volt ÁVH-sokkal és csak miketten voltunk civilek. A vonat megállásakor az egyik hozzám lépett és közölte, hogy kövessük őket. Jóformán az ÁVH-sok sorfala között mentünk ki az állomás-épület mögé. Itt civil nyomozók belénk karoltak és külön-külön gépkocsival bevitték a ZALAEGERSZEG-i zöld ÁVH-ra. Külön szobába vittek bennünket és megkezdődött a kihallgatás. Csak a nevemet mondtam meg és máris az utolsó részletekig felolvastak nekem mindazt, amit mi NOVINECZ-nek elmondtunk. Világos lett előttem, hogy ez a lelkiismeretlen csirkefogó nemcsak hogy belehajszolt bennünket, de fel is jelentett, hogy ő ezért jó pontokat szerezhesen magának.

Mindenképpen azt is rám akarták huzni, hogy itt mások is elősegítették a szökést, illetve a másik oldalon már várnak rám, akik részére hiranyagot viszek magammal. Megmondtam, hogy aki feljelentett bennünket, az nagyon jól tudja, hogy nem vár rám senki és ilyesmiről szó sincs.

Felvettek egy jegyzőkönyvet, melyben elismertem, hogy ki akartam szökni és még azon éjjel autóval felvittek BUDA-ra az ÁVH. Fő utca 70 sz. alatti börtönébe, amely azelőtt a Pest-vidéki Törvényszék volt. Reggel 6-7 óra tájékan érkeztünk meg. A ruhánkat le kellett adnunk. Felkisérték az ötödik emeletre a 13-as cellába, a barátomat pedig ugyanezen az emeleten egy másik cellába helyezték el. Öt hónap múlva láttam újra a tárgyaláson. Nagy csattanással bevágódott mögöttem a cella ajtó. Fogoly voltam az ÁVH. börtönében.

Vizsgálati fogságban.

Imprisonment on Remand.

Öt hónapon keresztül folyt a vallatás. Az én ügyemmel AÓTH Mihály ÁVH. hadnagy volt megbízva, a kémelhárító osztály vezetője pedig HEVESI /NU/ őrnagy volt. Bántani nem bántottak, de a legrafinált módon törték össze minden szabadakaratomat és a végén idegileg már annyira kimerültem, minden jegyzőkönyvet aláírtam, csak hogy megszabaduljak tőlük.

A legdurvább, legocsmányabb kifejezéseket vágták a fejemhez és nem kételkedtem HEVESI őrnagy azon kejeletésének valódiságában, hogy "nekem nem kell elszámolnom a maguk mocskos bőrével, én az ilyen disznókkal azt teszek, amit akarok."

A kihallgatások során mindenképpen azt akarták bebizonyítani, hogy én Belgiumból csak azért jöttem haza, hogy megbi-

/more/

zóimnak hianyagot gyűjtsek. Hiába igazoltam a bányától kapott papirokkal, hogy én ott szénbányában dolgoztam, ők csak a maguk igazát fujták. De ez se volt elég. Rám kényszerítették az izgatás, meg a felbujás vádját is. Hiába tiltakoztam és védekeztem, addig kinoztak lelkiileg, míg a végén elérték a céljukat: idegileg annyira kimerültem, hogy aláírtam minden jegyzőkönyvet. Egy vágyam volt: csak minél előbb megszabadulni tőlük. Igaz, hogy nem gondoltam arra, hogy olyan súlyos büntetést fogok kapni mindeztért.

Jegyzőkönyvben kértem, hogy ügyvéddel beszélhessek. Nem engedték meg és csak a tárgyaláson láttam a védőügyvédet. Így aztán a legnagyobb aggodalommal vártam a tárgyalás napját.

A tárgyalás.

The Trial.

1955. augusztus 2.-án egy ór lekisért a tárgyalóterembe, ahol barátomat viszontláttam. Egy hetes szakállal, testi-lelkiileg teljesen kimerülve vártam az ítéletet.

Az ügyünket katonai bíróság tárgyalta. A bíró egy 25-30 év körüli szőke főhadnagy volt, aki felolvasta CSOTKA /FNU/ ügyész által készített vádiratot. BUDAVÁRI, mint katona, volt az elsőrendű vádlott nyugatra szökés vádjával, míg én voltam a másodrendű vádlott, nyugatra szökési kísérlet, valamint izgatás és felbujtás vádjával. A vád szerint az izgatás vádját azzal merítettem ki, hogy dicsőítettem a nyugati országokat, ezzel szemben a népidemokratikus országokról becsmérlőleg nyilatkoztam. Számtalanszor kijelentettem, hogy Belgiumhoz képest Magyarországon nyomor van és itt nincs az ifjúságnak semmi jövője.

Egyetlen tanu a tiszti klub parancsnoka, BENKŐ Győző főhadnagy volt, aki megismételte, hogy ezeket a tiszti klubban kijelentettem, habár baráti beszélgetés közben.

A felbujtás szerint én beszéletem rá BUDAVÁRI-t a szökésre. Viszont az ő vádiratában ő bujtatott fel engem.

A bíró az ügyészt felüllicitálva vágta a beszédjében BUDAVÁRI-t, hogy a népidemokrácia milyen jólétet és boldogságot biztosított neki, amikor egyenruhát húzott rá, ő meg hálatlanul felrugta ezt a gondoskodást.

A bíró aztán megkérdezte, hogy bűnösnek érzem-e magam? Azt válaszoltam, hogy az izgatás vádjában nem, mert bár több-

/more/

szőr kijelentettem, hogy Belgiumban jobb az élet, de ez az igazság, erről mindenki meggyőződhet. A felbujtás vádjára azt mondtam, hogy mindketten közösen határoztuk el a szökést és egyik se bujtatta fel a másikat. Az egyetlen felbujtó volt az, aki bennünket feljelentett és akiről itt szó sem volt.

A szökés vádjára azt válaszoltam, hogy éveken keresztül megpróbáltam becsületesen dolgozni. Mindenünnen kiszekiroztak azzal, hogy "nyugatos fasizta" vagyok. Ha ilyen körülmények között bűn az, hogy valaki el akar menekülni abból az országból, ahol így bűnnak vele, akkor ebben a vádpontban bűnösnek érzem magam.

Az ügyész erre fel a legsúlyosabb büntetést kérte ránk.

A védőügyvédemet Dr. GERGELY Katalint sohasem láttam és vele nem is beszéltem. Nem tudom, hogy ő vagy az ügyész vádolt-e súlyosabban.

Az egész tárgyalás talán félórát tartott. Engem nyolc évre, a barátomat meg 13 évre ítéltek. Nem sok reménnyel bár, de fellebbeztünk.

Még aznap átszállítottak a Kozma utcai Országos Börtönbe. Barátommal egyideig együtt voltunk, majd ő szénbányába került, engem meg beosztottak a börtön területén lévő játék üzembe.

Mikor először csapódott be a hátam mögött a cella ajtó az ÁVH-n, azt hittem, egy hétig se bírom ki a négy fal között, mert beleőrülök. Most már magam mögött volt az öt hónapos vizsgálati fogság minden borzalmával. Azt is átéltem. Amikor pedig az Országos Börtön kapuja záródott be mögöttem azzal az érzéssel, hogy nyolc évig fogok raboskodni a fali között, úgy éreztem, hogy én innen élve nem fogok kikerülni. Beszéltem 6-8-10 éve elítélt rabokkal. Nem tudtam megérteni, hogy még mindig élnek.

Nem tudom, kibírtam volna-e a 8 évet? De 1956. május 29-én szabadon engedtek. Még a börtön borzalmaitól való félelem se tudta elhallgattatni azt a feltörő vágyat: minden áron ki nyugatra.

1956 augusztus 14-én végre sikerült kijutni.

End.

LIMITED DISTRIBUTION

READ AND DESTROY